

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Економічний вісник університету

Збірник наукових праць
учених та аспірантів

Випуск 48

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48>

Заснований у 2006 році
Видається чотири рази на рік

Переяслав
2021

У збірнику опубліковані наукові статті з актуальних питань національної економіки України, розвитку підприємництва, аграрної економіки, функціонування фінансової системи та соціальної сфери.

Для наукових працівників, викладачів, студентів економічних спеціальностей, працівників фінансово-кредитних установ та підприємницьких структур.

Редакційна рада: Мармуль Л. О., докт. екон. наук (головний редактор);

Алексєєв І. В., докт. екон. наук; Гордей О. Д., докт. екон. наук; Горошкова Л. А., докт. екон. наук; Ігнатенко М. М., докт. екон. наук; Калюга Є. В., докт. екон. наук; Кириленко О. П., докт. екон. наук; Кужелєв М. О., докт. екон. наук; Лук'яненко І. Г., докт. екон. наук; Пасічний М. Д., докт. екон. наук; Петрук О. М., докт. екон. наук; Тропіна В. Б., докт. екон. наук; Череп А. В., докт. екон. наук; Чугунов І. Я., докт. екон. наук; Леваєва Л. Ю., канд. екон. наук; Макарчук І. М., канд. екон. наук; Малишко В. В., канд. екон. наук; Паламарчук О. М., канд. екон. наук; Рibaкова Т. О., канд. екон. наук; Слюсар С. Т., канд. екон. наук; Чабан Г. В., канд. екон. наук; Кучеренко С. Ю., канд. екон. наук (відп. секретар).

Міжнародна редакційна рада: В. Воронов докт. соц. наук (Латвія); А. Ігнасяк-Шульц докт. екон. наук (Польща); О. Ванкевич докт. екон. наук (Республіка Білорусь); О. Доріна докт. екон. наук (Республіка Білорусь); А. Левітська докт. екон. наук (Республіка Молдова); В. Меньшиков докт. соц. наук (Латвія); С. Полоник докт. екон. наук (Республіка Білорусь); М. Хітов докт. економіки (Болгарія); Т. Сорокіна докт. екон. наук (Республіка Білорусь); Т. Тетеринець канд. екон. наук (Республіка Білорусь); В. Юшчіус докт. соц. наук (Литва).

Рекомендовано до друку Вченою радою ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди». Протокол №9 від 29 березня 2021 року.

Постановою президії ВАК України від 10 лютого 2010 р. № 1-05/1 збірник наукових праць «Економічний вісник університету» внесено до нового переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт з економічних наук на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 1021 від 7 жовтня 2015 р. відповідно до рішення Державної атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України від 29 вересня 2015 року збірник наукових праць «Економічний вісник університету» перереєстровано як фахове наукове видання України, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт з економічних наук на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 1301 від 15 жовтня 2019 р. відповідно до рішення Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України від 15 жовтня 2019 року збірник наукових праць «Економічний вісник університету» внесений до Переліку наукових фахових видань України, категорія «Б».

Адреса редакційної колегії:

08400, м. Переяслав, вул. Сухомлинського, 30, к. 107.

Засновник та видавець: Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Художник обкладинки: Попенко О.В.

Коректор: Рibaкова Т.О.

Верстка: Сердюк А.В.

Підписано до друку 30 березня, 2021 року. Формат

60x84/8. Папір офсет. №1.

Гарнітура тип Arial. Друк офсетний. Ум. др. арк. 28,25.

Обл.–вид. арк. 26,16. Наклад 100 примірників.

Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди.

08400, обл. Київська, м. Переяслав, вул. Сухомлинського, 30.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи

(реєстрація: серія КВ, №12268-1152 Р від 01.02.2007; перереєстрація: серія КВ, №21383-11183 ПР від 17.06.2015.)

Тел./факс +38 (04567) 5–66–71; 5–63–94; e-mail: ekon.dek@ukr.net

Сайт збірника наукових праць: <https://economic-bulletin.com>

Періодичне наукове видання «Економічний вісник університету»

зарєєстроване в міжнародній базі даних періодичних видань:

ISSN 2306-546X (print)

ISSN 2414-3774 (online)

Key title: Ekonomičnij visnik universitetu

Abbreviated key title: Ekon. visn. univ.

Індексування і реферування: Україніка Наукова, Джерело.

Міжнародні інформаційні та наукометричні бази даних: Directory of Open Access Journals (DOAJ), ERIH PLUS, IDEAS/RePEc, Index Copernicus International (ICI), Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Ulrich's Periodicals Directory (CША), Google Scholar, Research Bible, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, Українські наукові журнали.

Министерство образования и науки Украины
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный
педагогический университет имени Григория Сковороды»

Экономический вестник университета

Сборник научных трудов
ученых и аспирантов

Выпуск 48

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48>

Основан в 2006 году
Издается четыре раза в год

Переяслав
2021

В сборнике опубликованы научные статьи по актуальным вопросам национальной экономики Украины, развития предпринимательства, аграрной экономики, функционирования финансовой системы и социальной сферы.

Для научных работников, преподавателей, студентов экономических специальностей, работников финансово-кредитных учреждений и предпринимательских структур.

Редакционный совет: Мармуль Л. А. докт. экон. наук (главный редактор);

Алексеев И. В., докт. экон. наук; Гордей О. Д., докт. экон. наук; Горошкова Л. А., докт. экон. наук; Игнатенко Н. Н., докт. экон. наук; Калюга Е. В., докт. экон. наук; Кириленко О. П., докт. экон. наук; Кужелев М. А., докт. экон. наук; Лукьяненко И. Г., докт. экон. наук; Пасечный Н. Д., докт. экон. наук; Петрук А. М., докт. экон. наук; Тропина В. Б., докт. экон. наук; Череп А. В., докт. экон. наук; Чугунов И. Я., докт. экон. наук; Леваева Л. Ю., канд. экон. наук; Макарчук И. Н., канд. экон. наук; Малышко В. В., канд. экон. наук; Паламарчук О. Н., канд. экон. наук; Рыбакова Т. А., канд. экон. наук; Слюсар С. Т., канд. экон. наук; Чабан Г. В., канд. экон. наук; Кучеренко С. Ю., канд. экон. наук (отв. секретарь).

Международный редакционный совет: В. Воронов докт. соц. наук (Латвия), А. Игнасяк-Шульц докт. экон. наук (Польша), Е. Ванкевич докт. экон. наук (Республика Беларусь), Е. Дорина докт. экон. наук (Республика Беларусь); А. Левитская докт. экон. наук (Республика Молдова), В. Меньшиков докт. соц. наук (Латвия), С. Полоник докт. экон. наук (Республика Беларусь), М. Хитов докт. экономики (Болгария), Т. Сорокина докт. экон. наук (Республика Беларусь), Т. Тетеринець канд. экон. наук (Республика Беларусь); В. Юшчиус докт. соц. наук (Литва).

Рекомендован к печати Ученым советом ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды». Протокол № 9 от 29 марта 2021 г.

Постановлением президиума ВАК Украины от 10 февраля 2010 г. № 1-05/1 сборник научных трудов «Экономический вестник университета» внесен в новый перечень научных профессиональных изданий Украины, в которых могут публиковаться результаты диссертационных работ по экономическим наукам на соискание ученых степеней доктора и кандидата наук.

Приказом Министерства образования и науки Украины № 1021 от 7 октября 2015 г. в соответствии с решением Государственной аттестационной коллегии Министерства образования и науки Украины от 29 сентября 2015 г. сборник научных трудов «Экономический вестник университета» перерегистрирован как профессиональное научное издание Украины, в котором могут публиковаться результаты диссертационных работ по экономическим наукам на соискание ученых степеней доктора и кандидата наук.

Приказом Министерства образования и науки Украины № 1301 от 15 октября 2019 г. в соответствии с решением Аттестационной коллегии Министерства образования и науки Украины от 15 октября 2019 г. сборник научных трудов «Экономический вестник университета» внесен в Перечень научных профессиональных изданий Украины, категория «Б».

Адрес редакционной коллегии:

08401, г. Переяслав, ул. Сухомлинского, 30, к. 107.

Учредитель и издатель: Государственное высшее учебное заведение «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды».

Художник обложки: Попенко А.В.

Корректор: Рыбакова Т.А.

Верстка: Сердюк А.В.

Подписан к печати 30 марта 2021. Формат 60x84/8.

Бумага офсет. № 1.

Гарнитура тип Arial. Печать офсетная. Ум. п.л. 28,25.

Обл.-изд. л. 26,16. Тираж 100 экземпляров.

Государственное высшее учебное заведение «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды.

08400, Киевская обл., г. Переяслав, ул. Сухомлинского, 30.

Свидетельство о внесении в Государственный реестр субъектов издательского дела

(регистрация: серия KB, № 12268-1152 Р от 01.02.2007; перерегистрация: серия KB, №21383-11183 ПР от 17.06.2015.)

Тел. / Факс +38 (04567) 5-66-71; 5-63-94, e-mail: ekon.dek@ukr.net

Сайт сборника научных трудов: <https://economic-bulletin.com>

Периодическое научное издание «Экономический вестник университета» зарегистрировано в международной базе данных периодических изданий:

ISSN 2306-546X (print)

ISSN 2414-3774 (online)

Key title: *Ekonomičnij visnik universitetu*

Abbreviated key title: *Ekon. visn. univ.*

Индексирование и реферирование: «Украиника Наукова», «Джерело».

Международные информационные и наукометрические базы данных: Directory of Open Access Journals (DOAJ), ERIH PLUS, IDEAS/RePEc, Index Copernicus International (ICI), Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Ulrich's Periodicals Directory (CША), Google Scholar, Research Bible, Национальная библиотека Украины имени В.И. Вернадского, Украинские научные журналы.

Ministry of Education and Science of Ukraine
Pereiaslav-Khmelnyskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University

University Economic Bulletin

Collection of scientific articles of scientists
and post-graduate students

ISSUE 48

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48>

Established in 2006
Issued quarterly

Pereiaslav
2021

The collection contains the scientific articles on the actual issues of the national economy of Ukraine, development of entrepreneurship, agricultural economy, functioning of financial system and social sphere.

For scientists, teachers, students of economic specialties, employees of financial and credit institutions and entrepreneurs.

Editorial Board: **L. O. Marmul**, Doctor of Economics (chief editor);

I. V. Alekseyev, Doctor of Economics; **O. D. Hordei** Doctor of Economics; **L. A. Goroshkova** Doctor of Economics; **M. M. Ignatenko**, Doctor of Economics; **Y. V. Kaliuga**, Doctor of Economics; **O. P. Kyrylenko**, Doctor of Economics; **M. O. Kuzheliev**, Doctor of Economics; **I. G. Lukianenko**, Doctor of Economics; **M. D. Pasichnyi**, Doctor of Economics; **O. M. Petruk**, Doctor of Economics; **V. B. Tropina**, Doctor of Economics; **A. V. Cherep**, Doctor of Economics; **I. Y. Chugunov**, Doctor of Economics; **L. Y. Levaieva**, Candidate of Economics; **V. V. Malyshko**, Candidate of Economics; **I. M. Makarchuk**, Candidate of Economics, **O. M. Palamarchuk**, Candidate of Economics; **T. O. Rybakova**, Candidate of Economics; **S. T. Sliusar**, Candidate of Economics, **G. V. Chaban**, Candidate of Economics, **S. Y. Kucherenko**, Candidate of Economics (Secretary).

International Editorial Board: **V. Voronov**, Doctor of Sociology (Latvia); **A. Ignasiak-Szulc**, Doctor of Economics (Poland); **O. Vankevych**, Doctor of Economics (Republic of Belarus); **O. Dorina**, Doctor of Economics (Republic of Belarus); **A. Levitska**, Doctor of Economics (Republic of Moldova); **V. Menshikov**, Doctor of Sociology (Latvia); **S. Polonyk**, Doctor of Economics (Republic of Belarus); **M. Khitov**, Doctor of Economics (Bulgaria); **T. Sorokina**, Doctor of Economics (Republic of Belarus); **T. Teterynets**, Candidate of Economics (Republic of Belarus); **V. Juščius**, Doctor of Sociology (Lithuanian).

Recommended by the Academic Council of Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University. Protocol No 9 dated March 29, 2021.

By the decision of Presidium of Higher Attestation Committee of Ukraine dated February 10, 2010, No 1-05/1 Collection of Scientific Articles «University Economic Bulletin» was included to the new list of the professional publications of Ukraine, in which results of Dissertations in Economy for the Doctor and Candidate scientific degrees may be published.

By the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1021 from October 7, 2015 and according to the resolution of the State Attestation Board of the Ministry of Education and Science of Ukraine from September 29, 2015 the Collection of Scientific Articles of Scientists and Post-graduate Students «University Economic Bulletin» is re-registered as a professional scientific publication of Ukraine where the research results of doctoral and candidate theses in Economics can be published.

By the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1301 from October 15, 2019 and according to the resolution of the Attestation Board of the Ministry of Education and Science of Ukraine from October 15, 2019, the Collection of Scientific Articles of Scientists and Post-graduate Students «University Economic Bulletin» is included to the List of scientific professional publications of Ukraine, category «B».

Address of Editorial Board:

08400, Pereiaslav, Sukhomlynskogo Str., 30, office 107.

Founder and issuer: Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University.

Cover page designer: O.V. Popenko

Corrector: T.O. Rybakova

Layout: A.V. Serdyuk

Signed for print on March 30, 2021. Format 60x84/8.

Offset paper №1.

Type Arial. Offset print. Conventional printed sheet. 28,25.

Issued sheets 26,16. 100 copies.

Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University.

08400, Kyiv Region, Pereiaslav, Sukhomlynskogo Str., 30.

Certificate on inclusion to the State Publisher Register

(registration: series KB, No 12268-1152 P dated 01.02.2007; re-registration: series KB, No 21383-11183 PR dated 17.06.2015).

Tel./fax +38 (04567) 5–66–71; 5–63–94; e-mail: ekon.dek@ukr.net

Website of scientific bulletin: <https://economic-bulletin.com>

Serial publication «University Economic Bulletin»,

Registered in the international database of serial publications:

ISSN 2306-546X (print)

ISSN 2414-3774 (online)

Key title: Ekonomičnij visnik universitetu

Abbreviated key title: Ekon. visn. univ.

Indexing and reviewing: Ukrainika Naukova, Dzherelo.

International information and scientometric data base: Directory of Open Access Journals (DOAJ), ERIH PLUS, IDEAS/RePEc, Index Copernicus International (ICI), Central and Eastern European Online Library (CEEOL), Ulrich's Periodicals Directory (USA), Google Scholar, Research Bible, National Library of Ukraine after V.I. Vernadskiy, Ukrainian Scientific Journals.

6. Hruzina, I. A. & Derykhovs'ka, V. I. (2014). *Problemy rozvytku personalu v systemi stratehichnoho upravlinnya pidpryyemstvom* [Problems of personnel development in the system of strategic enterprise management]. Kharkiv, KHNEU im. S. Kuznetsya.

7. Naumenko, I. V. (2019). *Formuvannya polityky tovarorozpodilu v intehrovanykh strukturakh* [Formation of product distribution policy in integrated structures]. *Aktual'ni problemy innovatsiyanoi ekonomiky*, 4, 83-87.

8. Ihnatenko, M. M. (2010). *Sotsial'no-ekonomichnyy rozvytok sil's'kykh terytoriy: monohrafiya* [Socio-economic development of rural areas]. Kherson, Aylant.

9. Marmul', L. O. (2016). *Metodychni pidkhody do rozvytku sil's'kykh terytoriy na zasadakh detsentralizatsiyi* [Methodical approaches to the development of rural areas on the basis of decentralization]. *Ekonomika APK*, 7, 80-86.

10. Oleksenko, R. I. (2018). *Upravlinnya personalom u suchasnykh umovakh hospodaryuvannya* [Personnel management in modern business conditions]. *AhroSvit*, 14, 41.

11. Romaniuk I. A. (2020). *Pidvyshchennya yakosti y efektyvnosti vykorystannya trudoresursnoho potentsialu pidpryyemstv haluzi turyzmu na zasadakh motyvatsiyi ta stymulyuvannya pratsivnykiv* [Improving the quality and efficiency of using the labor potential of tourism enterprises on the basis of motivation and incentives for employees]. *Ekonomichnyy visnyk universytetu*, 44, 120-124.

12. Mel'nychuk, D. P. (2017). *Osoblyvosti otsinky personalu na vitcheznyanykh pidpryyemstvakh* [Features of personnel evaluation at domestic enterprises]. *Visnyk ZHDTU. Ekonomichni nauky*, 4 (42), 224-231

13. Ihnatenko, M. M. (2015). *Teoretychni zasady ta praktychni napryamy formuvannya korporatyvnoyi sotsial'noyi vidpovidal'nosti ahrarnykh i kharchovykh pidpryyemstv* [Theoretical principles and practical directions of formation of corporate social responsibility of agrarian and food enterprises]. *Ekonomika APK*, 1, 78-83.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Білоус Вікторія Іванівна, здобувач,

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка,

вул. Алчевських, 44, м. Харків, 61002, Україна,

e-mail: pritulaviktoria@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4659-3505>

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Белоус Виктория Ивановна, соискатель,

Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко,

ул. Алчевских, 44, г. Харьков, 61002, Украина,

e-mail: pritulaviktoria@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Bilous Victoria, applicant,

Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture,

str. Alchevskikh, 44, Kharkov, 61002, Ukraine,

e-mail: pritulaviktoria@gmail.com

Подано до редакції 18.01.2021

Прийнято до друку 06.02.2021

УДК 334.716:658

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-27-33>

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ ОБЛІКУ, ОЦІНКИ Й МОДЕЛЮВАННЯ ЇЇ СКЛАДОВИХ ТА ІНДИКАТОРІВ

Коваль С. В.,

Шахман К. Г.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні засади й практичні пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств на засадах удосконалення обліку, оцінки й моделювання її складових.

Метою статті є обґрунтування підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств та управління нею шляхом удосконалення обліку, оцінки та моделювання її кількісних показників та індикаторів.

Методологічною основою статті є фундаментальні положення економічної теорії, економіки підприємств і бухгалтерського обліку; праці провідних науковців з проблем конкурентоспроможності; нормативно-законодавчі акти з різних аспектів розвитку аграрних підприємств та ринків. Використано методи історичний, монографічний, системно-структурного аналізу і синтезу, рейтингових оцінок та ранжування, бухгалтерського обліку, модель конкурентного простору.

Результати статті. Узагальнено зміст, виявлено проблеми оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств та запропоновано алгоритм підвищення їх конкурентоспроможності на основі

моделі конкурентного простору, з вимірюванням ринкової частки, фінансово-економічної стійкості й конкурентоспроможності продукції агробізнесу, а також залучення плану маркетингу.

Галузь застосування результатів. Отримані результати доцільно використовувати в управлінні підприємствами агробізнесу; у навчальному процесі факультетів економіки та менеджменту закладів вищої освіти.

Висновки. Управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських формувань ґрунтується на оцінці конкурентоспроможності підприємств, її чинників, факторів та вдосконаленні обліку цих факторів. Це дозволяє використовувати в управлінні трьохфакторну модель конкурентного простору на основі індикаторів: рівень конкурентоспроможності продукції; фінансово-економічна стійкість; величина ринкової частки. Запорукою підвищення конкурентоспроможності агроутворень, в залежності від обраних стратегій функціонування в ринковому просторі, названі: інновації, відповідність спеціалізації і плани маркетингу.

Ключові слова: облік, оцінка, моделювання, конкурентоспроможність, аграрні підприємства, маркетинг, ринкова частка, продукція, ціна, удосконалення, підвищення, управління.

ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ОСНОВЕ УЧЕТА, ОЦЕНКИ И МОДЕЛИРОВАНИЯ ЕЕ СОСТАВЛЯЮЩИХ И ИНДИКАТОРОВ

Коваль С. В.,
Шахман К. Г.

Предметом исследования являются теоретические, методические основы и практические предложения по повышению конкурентоспособности аграрных предприятий на основе совершенствования учета, оценки и моделирования ее составляющих.

Целью статьи является обоснование повышения конкурентоспособности аграрных предприятий и управления ею путем совершенствования учета, оценки и моделирования ее количественных показателей и индикаторов.

Методологической основой статьи являются фундаментальные положения экономической теории, экономики предприятий и бухгалтерского учета; труды ведущих ученых по проблемам конкурентоспособности; нормативно-законодательные акты по различным аспектам развития аграрных предприятий и рынков. Используются методы: исторический, монографический, системно-структурного анализа и синтеза, рейтинговых оценок и ранжирование, бухгалтерского учета, модель конкурентного пространства.

Результаты статьи. Обосновано содержание, выявлены проблемы оценки конкурентоспособности аграрных предприятий и предложен алгоритм повышения их конкурентоспособности на основе модели конкурентного пространства, с измерением рыночной доли, финансово-экономической устойчивости и конкурентоспособности продукции агробізнеса, а также привлечения плана маркетинга.

Область применения результатов. Полученные результаты целесообразно использовать в управлении предприятиями агробізнеса; в учебном процессе факультетов экономики и менеджмента высших учебных заведений.

Выводы. Управление конкурентоспособностью сельскохозяйственных формирований основываются на оценке конкурентоспособности предприятий, ее факторов, составляющих и совершенствовании учета этих факторов. Это позволяет использовать в управлении трехфакторную модель конкурентного пространства на основе индикаторов: уровень конкурентоспособности производимой продукции; оценка финансово-экономической устойчивости; величины рыночной доли. Залогом повышения конкурентоспособности агрообразований, в зависимости от выбранных стратегий функционирования в рыночном пространстве, названы: инновации, соответствие специализации и планы маркетинга.

Ключевые слова: учет, оценка, моделирование, конкурентоспособность, аграрные предприятия, маркетинг, рыночная доля, продукция, цена, совершенствование, повышение, управление.

INCREASING THE AGRICULTURAL ENTERPRISES' COMPETITIVENESS BASED ON ITS COMPONENTS AND INDICATORS ACCOUNTING, EVALUATION AND MODELLING

Koval Svitlana
Shakhman Karyna

The subject of the research is the theoretical, methodological principles, and practical proposals for increasing the agricultural enterprises' competitiveness based on improving its components accounting, evaluation, and modeling.

The purpose of the article is to substantiate the increase of agricultural enterprises' competitiveness and managing it through improving accounting, evaluation, and modeling of its quantitative indices and indicators.

The methodological basis of the article is the fundamentals of economic theory, business economics, and accounting; works of leading scientists on competitiveness issues; legal regulations on various aspects of agricultural enterprises and markets development. The historical and monographic methods and methods of system-structural analysis and synthesis, rating evaluation and ranking, accounting, model of competitive space are used.

The results of the article. The essence of agricultural enterprises' competitiveness is generalized, the problems of its formation are revealed and directions of improving its management are offered based on building

the model of competitive space taking into account indicators of financial and economic sustainability of agribusiness, market share, and products competitiveness, and involvement of the marketing plan as well.

Field of application of results. *The results obtained should be used in the management of agribusiness enterprises; in the educational process of the faculties of economics and management of higher education institutions.*

Conclusions. *Modeling of increasing the agricultural enterprises' competitiveness and its forward-looking management is based on improving the accounting and evaluation of indicators of its factors and components. Its result can be a three-factor model of competitive space based on the following indicators: the level of competitiveness of products, the level of financial and economic sustainability, the market share size. The key to increasing the competitiveness of agricultural entities depending on the model chosen and strategies of functioning in the market space is called innovation, compliance with specialization, marketing plans.*

Key words: *accounting, evaluation, modelling, competitiveness, increase, agrarian enterprises, marketing, market share, production, price, improvement, management.*

JEL Classification: *Q12, Q14, E63, G30.*

Постановка проблеми. Вирішення проблем теоретичного й методологічного забезпечення й здійснення практичних розробок щодо підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств належить до актуальних завдань науковців і господарників – практиків. Його можна здійснювати з допомогою різних механізмів та інструментів: використання теорії й практики конкурентних переваг; визначення конкурентного потенціалу; встановлення складників та їх кількісних параметрів; обґрунтування стратегій розвитку. На нашу думку, найбільш актуальними з них є облік, оцінка та моделювання основних параметрів конкурентоспроможності як найбільш фундаментальні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування конкурентоспроможності аграрних підприємств та управління її підвищенням перебували й перебувають у полі зору вітчизняних та зарубіжних науковців. Це В. Аранчій, В. Грановська, М. Ігнатенко, Ю. Кирилов, О. Красноручський, Л. Леваєва, І. Маркіна, О. Мандич, Л. Мармуть, І. Романюк, І. Ансофф, Ф. Котлер, М. Портер та інші відомі вчені. Їх праці присвячені стратегії й тактиці формування та управління підвищенням конкурентоспроможності, виявленню її складників, резервів, механізмів забезпечення. Проте удосконалення обліку та оцінки як чинників розвитку конкурентоспроможності, створення її нових моделей потребують подальших розробок.

Мета статті. Метою дослідження є обґрунтування підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств та управління нею шляхом удосконалення обліку, оцінки та моделювання її кількісних показників та індикаторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій економічній літературі вироблення єдиного загальноприйнятого методологічного підходу до оцінки й підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств має ґрунтуватися на врахуванні чинників, механізмів та засобів її забезпечення, а також рівнів та інструментів управління здійсненням. І це не випадково. По-перше, кожне підприємство проводить у межах законодавства, але самостійну облікову політику як основу здійснення обліку, оцінки й діагностики, а також аналізу, планування й моделювання всіх бізнес-процесів. По-друге, оцінка може вироблятися на різних рівнях організації й управління (макро-, мезо-, мікро-) і для різних цілей. По-третє, роблячи оцінку, підприємство припускає затратити певні фінансові, трудові й тимчасові ресурси й, залежно від цього, вибирає методи оцінки й напрямки моделювання і планування діяльності для підвищення конкурентоспроможності.

З іншої сторони, існують певні алгоритми для оцінки не тільки потенціалу, ресурсів або чинників, але й власне конкурентоспроможності аграрних підприємств. Більшість з них є обґрунтованими й мають вагоме теоретичне та практичне значення. Проте їм можуть бути притаманні й певні недоліки. Насамперед, це статичність одержуваних результатів оцінки (частково крім матричних методів). Адже рівень конкурентоспроможності підприємства фіксується в певний конкретний проміжок часу або на певну дату, у той час як сама досліджувана категорія, так і фактори зовнішнього й внутрішнього середовища, які впливають на неї, є досить динамічними.

Саме цим пояснюється більша популярність матричних методів на Заході, які розглядають процес конкуренції й показники конкурентоспроможності в динаміці. Однак надмірно спрощений підхід до аналізу критеріїв, що визначають конкурентоспроможність, використання методу експертних оцінок, застосування трибальної шкали оцінки (високий, середній, низький) обмежує можливості їх практичного застосування для обґрунтованих управлінських рішень щодо коригування бізнес-процесів та інших дій. Із цієї причини матричні методи цілком виправдано критикувалися певним колом дослідників.

Застосування іншої сукупності методів супроводжує обмеженість інтерпретації результатів оцінки. Застосування деяких методів не дозволяє виявити причин здатності або нездатності того чи іншого підприємства витримувати конкуренцію, отже, знайти шляхи підвищення конкурентоспроможності й вказати джерела забезпечення конкурентних переваг [1, с. 86]. На нашу думку, оцінку конкурентоспроможності аграрних підприємств доцільно здійснювати на основі моделювання конкурентного простору їх функціонування.

Пропонований конкурентний простір будується в тривимірній площині, утвореній показниками: рівня конкурентоспроможності виробленої продукції, (вісь ОХ), фінансового стану підприємства (вісь ОУ); величини його ринкової частки (вісь ОZ). Оцінка фінансового стану підприємства здійснюється з допомогою показника комплексної порівняльної рейтингової оцінки фінансової стійкості (платоспроможності, ліквідності), рентабельності й ділової активності у відносних та грошових вимірниках.

Визначення ринкової частки може здійснюватися також у відносних, вартісних та в натуральних вимірниках. Зазначені показники не мають розміру й змінюються в діапазоні від 0 до 1 (величина ринкової частки відкладається в частках одиниці). Це забезпечує порівнянність і співмірність аналізованих показників. На конкурентний простір наносяться координати всіх підприємств - конкурентів, що беруть участь в аналізі.

Показники конкурентоспроможності повинні відображати основні результати виробничо-господарської й фінансово-економічної діяльності сільськогосподарських підприємств й характеризувати ці результати з погляду здатності або не здатності вести конкурентну боротьбу на аграрному ринку. Визначаючи позицію того або іншого аграрного підприємства в тривимірному просторі, можна чітко побачити й окреслити простір, що належить кожному з них [2, с. 25].

Його розміри обмежується координатами на кожній осі: фінансового стану, конкурентоспроможності продукції й ринкової частки. Обсяг, зайнятий кожним підприємством у конкурентному просторі, відповідає рівню його конкурентоспроможності на даному ринку (або в його сегменті). Пропонований конкурентний простір дозволяє оцінити не тільки рівень конкурентоспроможності підприємства, але й проаналізувати інші ринкові характеристики: конкурентну позицію й конкурентний потенціал.

Запропонована модель визначення конкурентоспроможності, конкурентної позиції й конкурентного потенціалу аграрних підприємств має ряд переваг. Вона носить комплексний характер, тому що відображає основні напрями оцінки й управління забезпеченням конкурентоспроможності: фінанси й капітал, ринкові позиції й ефективність маркетингу (роботи зі споживачем). Крім однозначної кількісної оцінки рівня конкурентоспроможності, дана модель дозволяє зрівняти й проаналізувати підприємства з однаковим рівнем конкурентоспроможності без додаткових дослідницьких або аналітичних процедур.

Вона забезпечує диференційовану оцінку чинників що спричиняють конкурентоспроможність, а саме конкурентної позиції й конкурентного потенціалу аграрних підприємств. Крім вказаних можливостей, конкурентний простір може будуватися як у цілому для ринку, так і для окремих його сегментів або видів продукції. Тобто, пропонована модель залежить від цілей оцінки й особливостей розроблюваних конкурентних стратегій.

Вона забезпечує можливість поглибленого аналізу причин здатності або нездатності підприємств витримувати конкуренцію; розглянути ретроспективу стратегічних орієнтацій, виявити причини зміни траєкторії розвитку. Також багатофакторну модель оцінки конкурентоспроможності, конкурентної позиції й конкурентного потенціалу аграрних підприємств, що заснована на побудові конкурентного простору, потрібно використовувати, застосовуючи систему показників ринкової частки; рівня конкурентоспроможності їх продукції; сукупності показників фінансової стійкості [3, с. 176].

Конкурентоспроможність, як відомо, є відносним показником, оскільки може бути визначена тільки в результаті порівняння. Саме тому при оцінці конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку не достатньо лише абсолютних показників. Важливішими є відносні показники. Зарубіжні вчені для оцінки конкурентоспроможності найчастіше використовують індекс відносної експортної конкурентоспроможності (Relative Export Advantage Index – *RXA*), індекс *I* відносної залежності від імпорту (Relative Import Penetration Index – *RMP*) та індекс *I* відносних торговельних переваг (Relative Trade Advantage Index – *RTA*).

Індекс відносної експортної конкурентоспроможності розраховують за формулою:

$$RXA_{ij} = (X_{ij} / \sum_{l, l \neq j} X_{il}) / (\sum_{k, k \neq i} X_{kj} / \sum_{k, k \neq i} \sum_{l, l \neq j} X_{kl}), \quad (1)$$

де *X* – експорт;
i та *k* – види товарів;
j та *l* – країни.

Індекс *RXA* визначають як відношення частки країни в світовому експорті певного товару до її частки в світовому експорті всіх інших товарів. Специфічною рисою цього показника є те, що світовий експорт товару завжди визначають як суму експорту всіх країн, крім тієї, що досліджується. Аналогічно, із суми світового експорту інших товарів виключають експорт того товару, що є предметом дослідження. Це дає змогу уникнути подвійного рахунку, коли експорт країни (товару) є і чисельником, і складовою знаменника.

Такий підхід особливо доречний, якщо країна має істотну частку у світовій торгівлі або досліджуваний товар становить значну частку світового експорту. Значення індексу *RXA* інтерпретується таким чином. Якщо воно є більшим від 1, то країна має порівняльні конкурентні переваги щодо експорту товару, який розгадається, якщо ж меншим від 1, то це вказує на конкурентні невигоди. Індекс відносної залежності від імпорту *RMP* є дуже подібним до індексу *RXA*, з тією лише різницею, що в даному випадку до уваги беруть імпорт:

$$RMP_{ij} = (M_{ij} / \sum_{l, l \neq j} M_{il}) / (\sum_{k, k \neq i} M_{kj} / \sum_{k, k \neq i} \sum_{l, l \neq j} M_{kl}), \quad (2)$$

де *M* – імпорт; *i* та *k* – види товарів; *j* та *l* – країни.

Якщо значення індексу *RMP* є більшим від 1, то залежність від імпорту висока (тобто мають місце конкурентні невигоди), якщо ж меншим від 1, то залежність від імпорту низька (тобто спостерігаються порівняльні конкурентні переваги). При розрахунку індексу відносних торговельних переваг до уваги одночасно беруть показники експорту та імпорту певного товару:

$$RTA_{ij} = RXA_{ij} - RMP_{ij}, \quad (3)$$

де RTA_{ij} – індекс відносних торговельних переваг i -го товару j -ті країни; RXA_{ij} – індекс відносної експортної конкурентоспроможності i -го товару в j -й країні; RMP_{ij} – індекс відносної залежності від імпорту i -го товару у j -й країні. Додатне значення цього показника вказує на відносні конкурентні переваги даного товару у зовнішній торгівлі, а від'ємне – на відносні конкурентні невігоди.

Використання одночасно показників експорту та імпорту при оцінці конкурентоспроможності стає дедалі важливішим з огляду на зростання внутрішньогалузевої торгівлі. Наприклад, індекс RXA для цукру в Україні у 2016 р. дорівнював 0,7, що свідчить про невисокий, але позитивний рівень його конкурентоспроможності. Однак значення індексу RTA для цього ж товару у цей же рік дорівнює – 2,7, відображаючи нестачу конкурентоспроможності. Причиною такої невідповідності є наявність внутрішньогалузевої торгівлі: хоча експорт цукру і досить значний, однак його імпорт є навіть більшим. Таким чином, при одночасному розгляді експорту й імпорту індекс RTA є більш досконалим та інформативним вимірником конкурентоспроможності.

Однак при оцінці й інтерпретації всіх трьох індексів можуть виникнути труднощі, коли існують істотні коливання між їх значеннями в різні роки. Це найчастіше може виникати внаслідок структурних змін в економіці [4, с. 95]. Оскільки структура аграрного виробництва постійно змінюється, то обсяги зовнішньої торгівлі сільськогосподарськими й продовольчими товарами в різні роки істотно різняться. Тому за даних умов на основі статистичної інформації за окремий рік важко зробити висновки щодо конкурентоспроможності сільського господарства загалом.

Аналіз одержаних значень індексу RTA показав, що за останні десять років на світовому аграрному ринку значно зросла конкурентоспроможність українських зернових, насіння соняшнику, соняшникової олії та сухого знежиреного молока, однак знизилась – масла, яловичини і, особливо, цукру. Позитивним є те, що у 2014 р. всі українські сільськогосподарські товари, обрані для дослідження (за винятком цукру), були конкурентоспроможними на зовнішньому ринку, про що свідчить додатне значення індексу RTA для цих товарів.

Найбільш конкурентоспроможним товаром на світовому аграрному ринку є вітчизняна соняшникова олія. Про що свідчить високе значення індексу відносних торговельних переваг (індекс RTA у 2016 р. становив 46,11). Досить конкурентоспроможним є й насіння соняшнику (індекс RTA – 14,27). Причинами зростання експорту цих товарів були нарощування потужностей вітчизняних підприємств олійно-жирової промисловості та привабливе експортне мито на них.

В усі досліджувані роки конкурентоспроможними є зернові, причому їх конкурентоспроможність порівняно з 2020 р. постійно зростає. Хоча в структурі українського експорту зернові мають найбільшу частку, все ж значення індексу RTA є невисоким. Це пояснюється тим, що поряд із експортом, в Україні протягом аналізованого періоду мав місце й імпорт окремих видів зернових.

У зв'язку з нестабільним фінансово-економічним станом малого й середнього агробізнесу як основи агросфери країни основним завданням його розвитку на сучасному етапі в плані конкурентоспроможності є стабілізація вже досягнутого рівня виробництва та подальше його покращення [5, с. 6]. З метою зміцнення фінансово-економічної стійкості аграрних підприємств необхідно, перш за все, зробити їх ліквідними, а саме: збільшити наявність грошових коштів та їх еквівалентів, зменшити поточні зобов'язання та кредиторську заборгованість.

Для цього необхідно забезпечити ефективність виробництва і реалізації всіх видів продукції, що досягається шляхом виконання наступних умов: застосування економічно доцільних ресурсозберігаючих технологій вирощування культур; вирощування рентабельних високопродуктивних культур (кукурудзи, соняшника, картоплі, овочів, плодів і ягід), але з дотриманням сівозмін та відповідних умов агрокліматичної зони виробництва; модернізація й постійне оновлення машинно-тракторного парку на засадах автоматизації та інших інновацій; збереження та покращення родючості ґрунту, у т.ч. шляхом відтворення тваринництва; розвиток маркетингу, аналіз та прогнозування попиту на ринку, просування товарів з урахуванням наявності потенційних покупців [7, с. 12].

На важливості плану маркетингу як стратегії підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств слід зробити окремий наголос. Загальна стратегія маркетингу полягає в дослідженні, ретельному аналізі та прогнозуванні попиту на аграрному ринку і просуванні через інфраструктуру наукового й інвестиційного забезпечення інноваційних проектів, новітніх технологій у рослинництві і тваринництві; рекомендацій щодо реалізації продукції; проведенні експертних оцінок й аналітичних оглядів та прогнозів ринків на перспективу [8, 9, 10].

Провідною складовою стратегії маркетингу є також формування цін на продукцію з урахуванням витрат виробництва, співвідношення попиту і пропозиції на ринку, проведення рекламних кампаній шляхом випуску каталогів та прайс-листів, а також надання допомоги господарствам у впровадженні наукових розробок у виробництво. Важливою складовою плану маркетингу, що забезпечує визначення найбільш вигідних для господарства обсягів виробництва і реалізації продукції, є розрахунок ціни пропозиції і прогнозованої ціни на продукцію на перспективу.

Висновки. Моделювання підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та управління нею ґрунтується на удосконаленні обліку та оцінки конкурентоспроможності, її чинників і складників. Це дозволяє використовувати в управлінні трьохфакторну модель конкурентного простору на основі індикаторів: рівень конкурентоспроможності виробленої продукції; оцінка фінансово-економічна стійкість; величина ринкової частки. Запорукою підвищення конкурентоспроможності агроутворень, в залежності від обраних стратегій функціонування у ринковому просторі, названо: інновації, відповідність спеціалізації, плани маркетингу.

Список використаних джерел

1. Ігнатенко М. М. Формування інформаційної безпеки підприємств і організацій в умовах автоматизації обліку та фінансової звітності. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2017. № 4 (40). С. 84-88.
2. Мармуль Л., Лугова О. Методичні підходи до оцінки економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Економіст. 2012. № 2. С. 24-26.
3. Янковий О. Г. Конкурентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрями підвищення : монографія. Одеса : Атлант, 2013. 470 с.
4. Коваль С. В. Організаційно-економічні засади розвитку та вдосконалення структури ринку плодоовочевої продукції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 7. Ч. 2. С. 93-96.
5. Ігнатенко М. М., Мармуль Л. О., Леваєва Л. Ю., Романюк І. А. Ідентифікація сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у сукупності форм організації діяльності на селі. Агросвіт. 2019. № 17. С. 3-7.
6. Смолін І. В. Стратегічна конкурентоспроможність підприємства : змістовні імперативи та критерії оцінювання. Стратегія економічного розвитку України. 2015. № 36. С. 126-137.
7. Ігнатенко М. М., Рунчева Н. В. Процеси ресурсозабезпечення спеціалізації та концентрації виробництва в корпоративних агроформуваннях. Економіка та держава. № 1. 2017. С. 10-14.
8. Романюк І. А. Вплив конкурентної боротьби на управління маркетинговою діяльністю сучасних підприємств. Молодь і сільськогосподарська техніка у XXI сторіччі: 36. матер. XVI-ї Міжнар. форум молоді. Харків: ХНТУСГ. 2020. С. 206.
9. Карпенко Л. М. Методичні підходи до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. ОНЕУ. 2013. № 3(2). С. 24-31.
10. Мармуль Л. О., Радєва М. М. Механізм формування диверсифікаційної політики підприємства в умовах трансформаційної економіки: монографія. К.: ННЦ ІАЕ, 2006. 199 с.
11. Охота В. І. Конкурентоспроможність України на світовій економічній арені. Економічний аналіз : зб. наук. праць. 2015. Том 19. № 1. С. 86-87.

References

1. Ignatenko, M. M. (2017). Formuvannia informatsiinoi bezpeky pidpriemstv i orhanizatsii v umovakh avtomatyzatsii obliku ta finansovoi zvitnosti [Formation of information security of enterprises and organizations in the conditions of authorization of accounting and financial statements]. Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu, 4 (40), 84–88. (in Ukr.).
2. Marmul', L. & Luhova, O. (2012). Metodychni pidkhody do otsinky ekonomichnoho potentsialu sil's'kohospodars'kykh pidpriyemstv [Methodical approaches to assessing the economic potential of agricultural enterprises]. Ekonomist, 2, 24-26. (in Ukr.).
3. Yankovyy, O. G. (2013). Konkurentospromozhnist' pidpriyemstva : otsinka rivnya ta napryamy pidvyshchennya [The competitiveness of the enterprise: assessing the level and direction of increasing], Atlant, Odesa (in Ukr.).
4. Koval', S. V. (2016). Orhanizatsiino-ekonomichni zasady rozvytku ta vdoskonalennia struktury rynku plodoovochevoi produktsii [Organizational and economic principles of development and improvement of the market structure of fruit and vegetable products]. Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu, vol. 7, no. 2, pp. 93-96. (in Ukr.).
5. Ihnatenko, M. M., Marmul, L. O., Levaieva, L. Yu. & Romaniuk, I. A. (2019). Identyfikatsiia silskohospodarskykh obsluhovuiuchykh kooperatyviv u sukupnosti form orhanizatsii diialnosti na seli [Identification of agricultural service cooperatives in the set of forms of organization of activities in the countryside]. Ahrosvit – Agrosvit, 17, 3-7. (in Ukr.).
6. Smolin, I. V. (2015). Strategichna konkurentospromozhnist' pidpriyemstva: zmistovni imperatyvy ta kryterii' ocinjuvannja [Strategic competitiveness of the enterprise: meaningful imperatives and evaluation criteria]. Strategia ekonomichnogo rozvitku Ukraini, 36. 126-137. (in Ukr.).
7. Ihnatenko, M. M. & Runcheva, N. V. (2012). Protsesy resursozabezpechennya spetsializatsiyi ta kontsentratsiyi vyrobnytstva v korporatyvnykh ahroformuvannyakh [Processes of resource provision of specialization and concentration of production in corporate agricultural formations]. Ekonomika ta derzhava, 1, 10-14. (in Ukr.).
8. Romaniuk I. A. (2020). Vplyv konkurentnoi borotby na upravlinnia marketynhovoio diialnistiu suchasnykh pidpriemstv [The impact of competition on the management of marketing activities of modern enterprises]. Molod i silskohospodarska tekhnika u KhKhl storichchi: Zb. mater. KhVI-y Mizhnar. forum molodi. Kharkiv: KhNTUSH. 2020. S. 206. (in Ukr.).
9. Karpenko E. M. (2000). Metodychni pidkhody do otsiniuvannia rivnia konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Methodological approaches to assessing the level of competitiveness of enterprises]. Rehional'ni perspektyvy, vol.2-3, pp. 256–259. (in Ukr.).
10. Marmul L. O., Radieva M. M. (2006). Mekhanizm formuvannia dyversyfikatsiinoi polityky pidpriemstva v umovakh transformatsiinoi ekonomiky [The mechanism of formation of diversification policy of the enterprise in the conditions of transformational economy]: monohrafiia. K.: NNTs IAE. 199 s.
11. Okhota V. I. (2015). Konkurentospromozhnist Ukrainy na svitovii ekonomichnii areni [Ukraine's competitiveness in the world economic arena]. Ekonomichniy analiz : zb. nauk. prats. 2015. Tom 19. № 1. S. 86-87.

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Коваль Світлана Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент кафедра обліку і оподаткування, Херсонський державний аграрно-економічний університет, вул. Стрітенська, 23, м. Херсон, 73006, Україна
e-mail: koval_s_2017@ukr.net

Шахман Карина Геннадіївна, студентка 3 курсу спеціальності 071 Облік і оподаткування, Херсонський державний аграрно-економічний університет
вул. Стрітенська, 23, м. Херсон, 73006, Україна

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Коваль Светлана Викторовна, кандидат экономических наук, доцент кафедры учета и налогообложения, Херсонский государственный аграрно-экономический университет, ул. Сретенская, 23, г. Херсон, 73006, Украина
e-mail: koval_s_2017@ukr.net

Шахман Карина Геннадьевна, студентка 3 курса специальности 071 Учет и налогообложение, Херсонский государственный аграрно-экономический университет, ул. Сретенская, 23, г. Херсон, 73006, Украина

DATA ABOUT THE AUTHORS

Koval Svetlana, Candidate of Economics, Associate Professor Department of Accounting and Taxation, Kherson State agrarian and economic University, Str. Sretenskaya, 23, Kherson, 73006, Ukraine
e-mail: koval_s_2017@ukr.net

Shakhman Karina, 3rd year student majoring in 071 Accounting and Taxation, Kherson State Agrarian and Economic University
Str. Sretenskaya, 23, Kherson, 73006, Ukraine

Подано до редакції 11.02.2021

Прийнято до друку 04.03.2021

УДК 334.716:658

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48-33-39>

**ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
НА ЗАСАДАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ**

**Мармуль Л. О.,
Левасва Л. Ю.,
Посполіт В. В.**

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти формування й забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств з урахуванням рівнів, динаміки та інших особливостей їх фінансово-економічної стійкості та економічної безпеки.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад та практичних напрямків підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на засадах їх фінансово-економічної стійкості та безпеки.

Методологічною основою статті є загальнометодологічні підходи, а саме: діалектичний, історичний, монографічний, системно-структурного аналізу і синтезу до вивчення економічних явищ і процесів. У роботі використані законодавчі й нормативно-правові акти з питань розвитку та формування конкурентоспроможності аграрних підприємств, їх фінансово-економічної стійкості та безпеки; наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених з питань теорії й практики забезпечення конкурентоспроможності як однієї з основних категорій ринкового механізму та управління в сільському господарстві; аналітичні й статистичні матеріали Державної служби статистики.

Результати статті. Визначено, що провідне значення у забезпеченні конкурентоспроможності аграрних підприємств мають конкурентні переваги, а також фінансово-економічна стійкість та економічна безпека. Визначено чинники та складові забезпечення останніх. Запропоновано комплекс заходів щодо підвищення фінансово-економічної стійкості, забезпечення економічної безпеки як підґрунтя стабільної конкурентоспроможності й запоруки її зростання на перспективу.

Галузь застосування результатів. В управлінні аграрних підприємств, у навчальному процесі закладів вищої освіти при підготовці фахівців з економіки та менеджменту.

Висновки. Визначено, що найбільш суттєвою особливістю теорії й практики функціонування підприємств сільського зеленого туризму у європейських країнах є розширення їх функцій з суто бізнесових до більш суспільно необхідних та значимих – як інструментів збереження та відтворення сільських територій, у т.ч. депресивних. Це забезпечує більшу їх підтримку на рівні місцевих громад,

ЗМІСТ

Аграрна економіка

ШИШКІН В. О. Місце малого аграрного підприємництва в розвитку об'єднаних територіальних громад	7
БІЛОУС В. І. Удосконалення та розвиток механізмів управління персоналом аграрних підприємств	20
КОВАЛЬ С. В., ШАХМАН К. Г. Підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств на засадах обліку, оцінки й моделювання її складових та індикаторів	27
МАРМУЛЬ Л. О., ЛЕВАЄВА Л. Ю., ПОСПОЛІТ В. В. Формування конкурентоспроможності аграрних підприємств на засадах фінансово-економічної стійкості та безпеки	33

Економіка знань, інноваційна економіка

БІЛА С. О. Стратегічні пріоритети цифровізації суспільного виробництва: світовий досвід	40
СЕМЕНЕНКО О. Г., ЦИБУЛЯ Р. В. Особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій в процесі викладання економіко-математичних дисциплін	55
СТУДІНСЬКА Г. Я. Бренд в системі світової економічної геополітики	70
ШУЛЬГА О. А. Конфіденційність та шахрайство в інтернет-сфері	76

Економіка та управління

КУДРИЦЬКА Н. В. Моделювання оцінки конкурентоспроможності морських портів України з використанням функції Харінгтона	92
КАЛІНКОВА САБРІНА. Економіка Болгарії як виробник напівфабрикатів для Європейського Союзу	97
САКАЛЬ О. В., ТРЕТЯК Н. А., ТРЕТЯК М. А. Особливості новітніх моделей управління лісовими ресурсами	102
ВАНКЕВИЧ Я. В. Стратегічний аналіз діяльності комерційного банку на основі системи збалансованих показників	111
ГОРОШКОВА Л. А., ХЛОБИСТОВ Є. В. Моделювання показників інфраструктурного розвитку природно-господарських систем об'єднаних територіальних громад	119
КАРПЕНКО О. М., ПАВЛОВА Д. О. Сутність і оцінка адаптивності промислового підприємства	131
ТЕТЕРИНЕЦЬ Т. А. Порівняльний аналіз витратного і прибуткового підходів визначення величини людського капіталу	138

Економічна теорія

ЗАЛІЗНЮК В. П., ЩЕЛКУНОВ В. І. Інвестиційна привабливість України: реалії та перспективи	148
АРАНЧІЙ В. І., ІГНАТЕНКО М. М. Розвиток соціального підприємництва в Україні	154
ВЕЛИЧКО Т. Г. Залучення системного менеджменту для досягнення глобальних цілей сталого розвитку в Україні	159
КОСТИК Є. П. Видавнича кооперація як каталізатор формування національного ринку книжкової продукції в умовах НЕПу (теоретичний аспект до вивчення проблем економічної історії)	164

Фінанси, грошовий обіг та кредит

НІКІТІШИН А. О. Податкова політика як складова забезпечення суспільного розвитку	182
АДАМЕНКО І. П. Фінансова стратегія в умовах економічних перетворень	190
ГОРОДНІЧЕНКО Ю. В., МАЛИШКО В. В., СВТУШЕНКО Н. М. Особливості функціонування вітчизняного фондового ринку	196
КАНСВА Т. В. Формування бюджетної політики в умовах трансформації економіки	202
МАКОГОН В. Д. Інституційне забезпечення стійкості системи державних фінансів	209
ПАСІЧНИЙ М. Д. Фіскальні та монетарні інструменти впливу на економічний розвиток	215
САМОШКІНА О. А. Результативність видатків бюджету в контексті бюджетного регулювання суспільного розвитку	225

СОДЕРЖАНИЕ

Аграрная экономика

ШИШКИН В. А. Место малого аграрного предпринимательства в развитии объединенных территориальных общин	7
БЕЛОУС В. И. Совершенствование и развитие механизмов управления персоналом аграрных предприятий	20
КОВАЛЬ С. В., ШАХМАН К. Г. Повышение конкурентоспособности аграрных предприятий на основе учета, оценки и моделирования ее составляющих и индикаторов	27
МАРМУЛЬ Л. А., ЛЕВАЕВА Л. Ю., ПОСПОЛИТ В. В. Формирование конкурентоспособности аграрных предприятия на основе финансово-экономической устойчивости и безопасности	33

Экономика знаний, инновационная экономика

БЕЛАЯ С. А. Стратегические приоритеты цифровизации общественного производства: мировой опыт	40
СЕМЕНЕНКО Е. Г., ЦИБУЛЯ Р. В. Особенности применения информационно-коммуникационных технологий в процессе преподавания экономико-математических дисциплин	55
СТУДИНСКАЯ Г. Я. Бренд в системе мировой экономической геополитики	70
ШУЛЬГА О. А. Конфиденциальность и мошенничество в интернет-сфере	76

Экономика и управление

КУДРИЦКАЯ Н. В. Моделирование оценки конкурентоспособности морских портов Украины с использованием функции Харрингтона	92
КАЛИНКОВА САБРИНА. Экономика Болгарии как производитель полуфабрикатов для Европейского Союза	97
САКАЛЬ О. В., ТРЕТЯК Н. А., ТРЕТЯК Н. А. Особенности новейших моделей управления лесными ресурсами	102
ВАНКЕВИЧ Я. В. Стратегический анализ деятельности коммерческого банка на основе системы сбалансированных показателей	111
ГОРОШКОВА Л. А., ХЛОБЫСТОВ Е. В. Моделирование показателей инфраструктурного развития природно-хозяйственных систем объединенных территориальных общин	119
КАРПЕНКО Е. М., ПАВЛОВА Д. А. Сущность и оценка адаптивности промышленного предприятия	131
ТЕТЕРИНЕЦ Т. А. Сравнительный анализ затратного и доходного подходов определения величины человеческого капитала	138

Экономическая теория

ЗАЛИЗНЮК В. П., ЩЕЛКУНОВ В. И. Инвестиционная привлекательность Украины: реалии и перспективы	148
АРАНЧИЙ В. И., ИГНАТЕНКО Н. Н. Развитие социального предпринимательства в Украине	154
ВЕЛИЧКО Т. Г. Привлечение системного менеджмента для достижения глобальных целей устойчивого развития в Украине	159
КОСТИК Е. П. Издательская кооперация как катализатор формирования национального рынка книжной продукции в условиях НЭПа (теоретический аспект к изучению проблем экономической истории)	164

Финансы, денежное обращение и кредит

НИКИТИШИН А. А. Налоговая политика как составляющая обеспечения общественного развития	182
АДАМЕНКО И. П. Финансовая стратегия в условиях экономических преобразований	190
ГОРОДНИЧЕНКО Ю. В., МАЛЫШКО В. В., ЕВТУШЕНКО Н. Н. Особенности функционирования отечественного фондового рынка	196
КАНЕВА Т. В. Формирование бюджетной политики в условиях трансформации экономики	202
МАКОГОН В. Д. Институциональное обеспечение устойчивости системы государственных финансов	209
ПАСЕЧНЫЙ Н. Д. Фискальные и монетарные инструменты влияния на экономическое развитие	215
САМОШКИНА О. А. Результативность расходов бюджета в контексте бюджетного регулирования общественного развития	225

CONTENTS

Agrarian Economy

SHYSHKIN VIKTOR. The place of small agricultural entrepreneurship in the development of amalgamated territorial communities.....	7
BILOUS VICTORIA. Improvement and development of mechanisms for personnel management of agricultural enterprises	20
KOVAL SVITLANA, SHAKHMAN KARYNA. Increasing the agricultural enterprises' competitiveness based on its components and indicators accounting, evaluation and modelling	27
MARMUL LARISA, LEVAIEVA LIUDMYLA, POSPOLIT VITALIY. Formation of agricultural enterprises' competitiveness on the basis of financial and economic sustainability and security	33

Knowledge Economy, Innovative Economy

BILA SVITLANA. Strategic priorities of social production digitalization: world experience	40
SEMENENKO ELENA, TSIBULYA ROMAN. Features of application of information and communication technologies in the process of teaching economic and mathematical disciplines.....	55
STUDINSKA GALINA. Brand in the system of world economic geopolitics	70
SHULGA OLGA. Confidentiality and scam in the internet.....	76

Economy and Management

KUDRYTSKA NATALIA. Simulation of the assessment of the competitiveness of sea ports of Ukraine using the Harrington function	92
KALINKOVA SABRINA. Bulgarian economy as a producer of intermediate goods for the European Union	97
SAKAL OKSANA, TRETIAK NATALIYA, TRETIAK MYKOLA. Features of the newest forest resources governance models	102
VANKEVICH YANA. Strategic analysis of the commercial bank activities on the basis of a balanced scorecard ..	111
HOROSHKOVA LIDIYA, KHLOBYSTOV IEVHEN. Modeling of infrastructure development indicators of amalgamated territorial communities' natural and economic systems	119
KARPENKO ELENA, PAVLOVA DARYA. The essence and assessment of the adaptability of an industrial enterprise	131
TSETSIARYNETS TAT'IANA. Comparative analysis of cost and income approaches to determining the value of human capital	138

Economic Theory

ZALIZNIUK VICTORIA, SHCHELKUNOV VOLODYMYR. Investment attractiveness of Ukraine: realities and perspectives.....	148
ARANCHII VALENTYNA, IHNATENKO MYKOLA. Development of social entrepreneurship in Ukraine.....	154
VELICHKO TATIANA. Involvement of system management to achieve global goals of sustainable development in Ukraine	159
KOSTYK YEVHENI. Publishing cooperation as a catalyst for the formation of the national market of book products in the conditions of the NEP (theoretical aspect for studying the problems of economic history)	164

Finance, Monetary Circulation and Credit

NIKITISHIN ANDRIY. Tax policy as a component of achieving social development.....	182
ADAMENKO IRYNA. Financial strategy in the conditions of economic transformations	190
HORODNICHENKO YULIYA, MALYSHKO VITALINA, YEVTUSHENKO NATALIA. Peculiarities of the domestic stock market functioning	196
KANEVA TATIANA. Formation of budgetary policy in the conditions of economic transformation	292
MAKOHON VALENTYNA. Institutional support for the sustainability of the public finance system.....	209
PASICHNYI MYKOLA. Fiscal and monetary instruments of impact on economic development	215
SAMOSHKINA OLGA. Effectiveness of budget expenditures in context budgetary regulation of public development.....	225

Міністерство освіти і науки України

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Економічний вісник університету

Збірник наукових праць
учених та аспірантів

Випуск 48

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48>

Головний редактор Л.О. Мармуль

Переяслав
2021

Підписано до друку 30 березня 2021 року. Формат 60x84/8.
Гарнітура тип Arial. Друк офсетний. Обл.-вид. арк. 26,16.
Ум.др. арк. 28,25. Наклад 50 примірників.

Министерство образования и науки Украины

ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический
университет имени Григория Сковороды»

Экономический вестник университета

Сборник научных трудов
ученых и аспирантов

Выпуск 48

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48>

Главный редактор Л. А. Мармуль

Переяслав
2021

Подписан к печати 30 марта 2021. Формат 60x84/8.
Гарнитура тип Arial. Печать офсетная. Обл.-изд. л. 26,16.
Ус.п.л. 28,25. Тираж 50 экземпляров.

Ministry of Education and Science of Ukraine
Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University

University Economic Bulletin

Collection of scientific articles of scientists
and post-graduate students

ISSUE 48

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-48>

Chief editor L. O. Marmul

Pereyaslav
2021

Signed for print on March 30, 2021. Format 60x84/8.
Type Arial. Offset print. Conventional printed sheet 26,16.
Issued sheets 28,25. 50 copies.